

Bezpečnost a rozvoj

Možnosti spolupráce rozvojových zemí

13.4. 2010

Tato prezentace je určena výhradně pro studenty kurzu *Úvod do rozvojových studií MVZ178* na FSS MU v akademickém roce 2009/2010. Jakékoliv nakládání s prezentací pro jiné než studijní účely v tomto kurzu je zakázáno.

- Ve výzkumu rozvoje tradičně dominovala ekonomická témata, později role státu a politický rozvoj – bezpečnostní aspekty rozvoje byly výrazně opomíjeny
- Bezpečnost je jedním ze základních předpokladů rozvoje
- Tři základní role státu – zajištění podmínek pro socioekonomický rozvoj, politickou participaci a zajištění bezpečnosti
- Vymezení bezpečnosti: svoboda od strachu (freedom from fear)
- Human Development Report 1994: dva základní aspekty konceptu bezpečí: absence trvalých hrozeb (hlad, nemoci) a ochrana před náhlými narušeními života (konflikt)
- Konflikt je nejtvrdější forma porušení lidského rozvoje
- Koncept Lidské bezpečnosti (1994) – zajištění osobní bezpečnosti
- Rozvoj sebou nese pokrok – válka je protikladem pokroku i rozvoje

- Charta OSN: vlády se zavazují udržovat mezinárodní mír a bezpečnost, společně jednat pro zajištění prevence a odstranění hrozeb míru ve světě a potlačení agrese
- Mnoho rozvojových zemí má významné bezpečnostní problémy – jak vnitřní, tak vnější
- Bezpečnost ovlivňuje rozvoj – naopak přímá vazba mezi socioekonomickým rozvojem a vlivem na bezpečnost není dostatečně prozkoumána (pravděpodobný předpoklad, že bohatší se dostávají do konfliktů méně)
- Vymezení konfliktů dle SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute): dekolonizační, mezi státy, boj o kontrolu nad vládou uvnitř státu, boj uvnitř státu se zapojením nevládních sil

- Po skončení studené války velký vzestup počtu konfliktů
- Přesun k nejhudším regionům (od Latinské Ameriky a Asie)
- téměř polovina konfliktů v Africe, 25 miliónů přemístěných a uprchlíků, nejvýraznější dopad na nejhudší země
- Konec studené války spojen se změnou politické struktury, poklesu přítomnosti ideologií v konfliktech (islám), vytváření bezpečnostních komunit ve vyspělém světě (B. Buzan)
- Vzestup zkoumání vazeb mezi rozvojem a bezpečností
- Tři vzájemné vazby: okamžitý dopad bezpečnosti na blahobyt a rozvoj, vliv konfliktu na zdroje růstu a rozvoje, vliv rozvoje na bezpečnost
- Rozvoj jako proces podporující mír – základní myšlenka v Evropě po druhé světové válce, růst vzájemné závislosti (státy v interakci mají potenciál být méně konfliktní)

Typy konfliktů

- Po skončení studené války dominují vnitrostátní konflikty – občanské války
- Možnost přelití konfliktu do sousedních zemí
- Vnitřní konflikty spojené s bojem o suroviny
- Konflikty spojené s mezinárodním terorismem
- Ohrožení bezpečnosti spojené s organizovaným zločinem
- Konflikty mezi státy – nepříliš časté

Dopady konfliktu

Zpomalení a zastavení ekonomického růstu, hospodářské ztráty – průměrná občanská válka trvá 7 let, stojí 54 mld dolarů (odhady WB)

Ztráta či omezení možnosti vzdělávání – likvidace zařízení, horší přístup

Dopady na zdraví – dlouhodobé i krátkodobé dopady

Hladomory

Uprchlíci a přemístění

Výrazný dopad na některé skupiny obyvatel (děti a ženy)

Potenciální zdroje konfliktů

- Rozvoj může být procesem iniciujícím konflikt (uvnitř společnosti, přes hranice)
- Různé vnitřní dělicí linie – etnické, náboženské, jazykové - velkou roli může hrát míra souladu mezi pojmy „stát“ a „národ“
- Nerovnosti ve společnosti a nerovnosti v distribuci příjmů
- Konflikty o přírodní zdroje (držba přírodních zdrojů automaticky nevede ke konfliktu)
- Externí faktory (přeshraniční)

Mezinárodní reakce

■ **Prevence konfliktů** – dle studie WB jsou vnitřní konflikty pravděpodobné:

- a) v zemích s nízkými příjmy a úrovní vzdělání
- b) jednoduchá dostupnost dobře zpeněžitelných přírodních zdrojů
- c) dominance etnické většiny nad menšinou
- d) diaspory v cizině, mající případně zájem na konfliktu

■ **Zastavení konfliktů** – mírové mise především pod OSN

■ **Postkonfliktní rekonstrukce**

Snaha redefinovat koncept bezpečnosti (SSR):

důraz na postkonfliktní rekonstrukci, na nevojenské složky, trvalou pomoc

- Komplexní krizové situace – pojem z 90. let – spojení vnitřních problémů s občanskou válkou (hladomory, sucha) – humanitární krize
- Nástup humanitární intervence
- Neřešitelný konflikt humanitární intervence a suverenity států (Rwanda)
- Klíčové otázky: které instituce by měly konflikty řešit, jak by je měly řešit

Odzbrojení a rozvoj

- Dvě linie úvah – zbrojení může podpořit hospodářský růst x zdroje použité na zbrojení by se daly použít lépe
- Není možné přijmout definitivní závěry
- Kontrola zbraní – hromadného ničení, ručních

- Pro lokální konflikty významné především ruční zbraně – vysoká míra dostupnosti (odhadem se každý rok vyrobí 7-8 mil. ručních zbraní)
- Snahy o omezení výroby a exportu

Terorismus a organizovaný zločin

- Často spojovaný s „failed states“
- Lepší podmínky potenciálně mezi chudšími – vyšší potenciál k radikalizaci
- Problematický státní terorismus
- Výrazné dopady 11. září a války proti teroru
- Vzestup politicky motivované rozvojové pomoci
- Častá vazba terorismu na organizovaný zločin (obrovské příjmy)

Mezinárodní právo a rozvoj

- 1986 Deklarace OSN o právu na rozvoj
- Vazba mezi lidskými právy a rozvojem
- Význam vztahu mezi spravedlností a rozvojem – častý argument rozvojových zemí: nárok na rozvojovou pomoc
- Právo na rozvoj jako nezadatelné lidské právo
- Problém s nastavením pravidel pomoci – neefektivní distribuce, nefunkční monitoring a vyhodnocování, obtížné vynucování

Spolupráce rozvojových zemí

- Velice heterogenní skupiny – málo společných rysů
- V průběhu studené války hnutí nezúčastněných
- Nejvýznamnější platformou současnosti skupina 77
- Cílem hájit zájmy rozvojových zemí na půdě OSN
- Existuje něco jako „zájmy rozvojových zemí“?
- Mezvládní skupina G-24 pro mezinárodní měnové záležitosti a rozvoj
- Zvláštní útvar OSN pro spolupráci Jih – Jih
- Další sdružení vycházející především z regionálních základů